
LLENGUA I COMUNICACIÓ A CATALUNYA¹

Francesc Vallverdú

En els estudis corrents sobre els mitjans de comunicació a Catalunya no se sol tenir en compte un aspecte que és prou important. En efecte, a cop d'ull podem observar que a casa nostra l'àrea comunicacional —entesa com la suma dels espais coberts pels diferents mitjans de comunicació— és més complexa que en altres països. Simplificant una mica podem afirmar que a Catalunya se superposen dues àrees comunicacionals: l'una afecta pràcticament tota la població, amb sectors més «plens» que altres, segons el mitjà; l'altra afecta una part més o menys important de la població, també segons el mitjà. La primera àrea és, segons el meu esquema, l'*àrea general espanyola*; la segona és l'*àrea particular catalana*.

Em sembla innecessari d'advertir que, quan parlo d'àrea particular catalana, no em refereixo únicament a la comunicació vehiculada en català: el cas de la premsa autòctona —escrita majoritàriament en castellà, malgrat que pels seus continguts, per la seva funció social i per la seva difusió és primordialment catalana— ens demostra que l'àrea comunicacional particular pot realitzar-se amb independència de la llengua emprada pel mitjà.

Una objecció possible és que l'existència d'una doble àrea no és una característica exclusiva de Catalunya, ja que en molts països es dóna sovint el contrast entre àrees locals i generals: per exemple, a Baviera hi ha una àrea comunicacio-

¹ Part d'aquest treball coincideix amb la comunicació que vaig presentar a Sitges (setembre de 1981) dins el curs «Comunicació: poder polític, cohesió social i canvi tecnològic» de la Universidad Internacional Menéndez Pelayo, amb el títol *Els mitjans de comunicació en català: situació i perspectives*.

28 nal particular que coexisteix amb l'àrea general alemanya. Això és veritat, però també ho és que els diaris que es publiquen a Barcelona —qualsevol que sigui la llengua en què són redactats—, pels seus continguts, pels símbols i l'ús que en fan, pel control social que exerceixen, són *significativament* diferents dels de la resta d'Espanya. Aquesta circumstància —que cal relacionar, òbviament, amb el fet nacional català— explicaria certes diferències amb altres zones de l'Estat, com el fracàs a Catalunya de l'antiga premsa del *Movimiento* (l'única que mantenia una actitud marcadament anticatalanista) o la bel·ligerància que la premsa catalana ha adoptat enfront del famós *Manifiesto* dels 2.300, en contrast amb l'actitud receptiva de la premsa de Madrid (exceptuant en aquesta qüestió concreta, com en altres, el cas una mica singular de «El País»).

BALANÇ HISTÒRIC

Fetes les anteriors puntualitzacions, podem ja examinar en detall els diferents mitjans de comunicació². Començarem per fer una referència històrica a allò que en l'àmbit comunicacional representaren els anys 30 a Catalunya.

LA PREMSA

Poc abans de la República, quasi tota la premsa de gran circulació impresa a Catalunya era redactada en castellà. Recordem que l'any 1897, dels 24 diaris que es publicaven a Barcelona, només un era d'expressió catalana, i a començament de segle XX, de 16 diaris, només n'hi havia dos en català. Aquesta diferència es va anar reduint lentament, com ho demostra la taula següent:

Diaris publicats a Barcelona

<i>Any</i>	<i>Total</i>	<i>En cast.</i>	<i>En català</i>	<i>% diaris cat. s/ total</i>
1927	19	16	3	15,7
1930	17	13	4	23,5
1933	19	12	7	36,8
1937	16	9	7	43,7
1939 (gener)	12	7	5	41,6

² Només prenem en consideració els *Mass Media*, és a dir, la televisió i la ràdio «públiques» (en el sentit anglo-saxó «d'ús públic»), la premsa de gran circulació, el cinema i els discos i cassettes. Cfr. Denis McQuail, *Towards a Sociology of Mass Communications* (London: Collier / Macmillan, 1969), pp. 1-2. Tanmateix, farem alguna referència als llibres —per la seva incidència sociocultural en el cas català— i a altres mitjans de poca circulació.

El sentit d'aquesta evolució seria del tot favorable a la premsa redactada en català, si en lloc de limitar-nos a Barcelona féssim el balanç de tot Catalunya, ja que a les comarques la catalanització de la premsa fou més ràpida i general. Ara: considerant que el tiratge de la premsa comarcal era molt baix, resultaria una comparança desigual i enganyosa. És més, fins i tot dins la premsa barcelonina, resulten una mica enganyosos els percentatges de la taula, ja que considerant el conjunt de la difusió, la premsa en castellà en tenia més. Per exemple, es pot calcular que l'any 1933 la premsa barcelonina en català —que en nombre de rotatius gairebé arribava al 40%— només representava el 25 o 30% respecte al conjunt del tiratge. Cal indicar, però, que la premsa en castellà comptava amb dos gran rotatius —*La Vanguardia* i *El Diluvio*— que, tots sols, tiraven el 55,5% dels exemplars que s'imprimien a Barcelona. De fet, es pot dir que els únics contrincants reals de la premsa en català eren aquests dos rotatius, ja que la resta de diaris en castellà va anar en declivi³.

LA RADIODIFUSIÓ

Aquest mitjà de comunicació, aleshores relativament nou —Ràdio Barcelona començà a funcionar el 1924—, es va desenvolupar notablement durant la República. Les dues grans emissores catalanes eren Ràdio Barcelona, associada a Unión Radio de Madrid, i Ràdio Associació de Catalunya, emissora oficiosa de la Generalitat, que a través d'una xarxa comarcal abraçava tot el territori català. Mentre Ràdio Barcelona durant aquests anys emetia en català i en castellà, Ràdio Associació només ho feia en català.

Al començament de la guerra civil, aquestes dues emissores i les seves xarxes respectives foren intervingudes per la Generalitat. A més, van aparèixer nombroses emissores d'escassa potència, adscrites a diferents organitzacions polítiques i sindicals, les quals utilitzaven predominantment el català⁴.

EL CINEMA

Malgrat que el cinema català va tenir uns esperançadors inicis a les primeres dècades del segle, a partir dels anys 20, quan la producció cinematogràfica prengué dimensions comercials —i de massa—, el mercat català quedà pràcticament cobert per la gran indústria, en particular la nord-americana. El cinema sonor s'implantà a Catalunya en castellà, tot i que entre 1929 i 1936 es feren alguns

³ Cfr. Francesc Vallverdú, *Ensayos sobre bilingüismo* (Barcelona: Ariel, 1972); i, també, *La normalització lingüística a Catalunya* (Barcelona: Laia, 1979).

⁴ Congrés de Cultura Catalana, *Resolucions*, vol. 3 (Barcelona, 1978), pp. 331-339.

doblatges al català. Cal assenyalar que es van rodar molt pocs films en català: una excepció fou *El Cafè de la Marina* (1933), amb guió de Josep M. de Sagarra.

Quant a l'actuació de la Generalitat en aquest sector, cal recordar que va crear el Comitè de Cinema per a fomentar el cinema escolar i la importació de films realment exemplars. Arran de la guerra civil, creà l'entitat Laia Films, que es dedicà sobretot a la producció de noticiaris i documentals. La C.N.T. i el P.S.U.C. també produïren material informatiu i de propaganda.

Finalment, diguem que Barcelona fou en aquells anys un important centre productor de cinema espanyol, que bona part de les empreses de doblatges eren instal·lades en aquesta ciutat i que la majoria de distribuïdores, nord-americanes o espanyoles, també hi tenien el seu domicili⁵.

DISCOS

Poques notícies fiables tenim sobre la producció i el mercat discogràfic a Catalunya durant els anys trenta. Sabem que les delegacions de marques estrangeres instal·lades a Barcelona van fer gravacions de música i cançons catalanes i que la producció barcelonina dominà el mercat espanyol. La Generalitat creà un Club de Discòfils, que celebrava audicions públiques⁶.

CONCLUSIONS

Després d'aquest breu repàs dels mitjans de comunicació a Catalunya durant els anys trenta, arribem a les conclusions següents:

a) L'estructura de l'àrea comunicacional general era sensiblement diferent de l'actual, en part perquè els mitjans de comunicació no estaven prou desenvolupats i en part perquè les condicions polítiques i culturals contribuïen a potenciar el «particularisme» català. Així, l'àrea general en el sector cinematogràfic o en el discogràfic tenia un important centre de difusió a Barcelona. En el sector radiofònic, l'àrea general era coberta —parcialment és clar— per Ràdio Barcelona; i en el periodístic —parcialment també— pels grans rotatius catalans en llengua castellana (*La Vanguardia*, *El Diluvio*, etc.), ja que aleshores com avui la premsa de Madrid tenia una difusió restringida.

b) L'àrea comunicacional particular tenia un desenvolupament desigual, segons el mitjà. Així, malgrat que el cinema o el disc es produïen en bona part a Barcelona, de fet cobrien molt poc l'àrea particular, com hem vist. En canvi, la

⁵ Congrés de Cultura Catalana, *Resolucions*, vol. 2 (Barcelona, 1978), pp. 256-265.

⁶ Vegeu *Gran Enciclopèdia Catalana*, article «disc».

radiodifusió, molt expansiva aquests anys, cobria bé tot l'àmbit català, gràcies a Ràdio Associació i a les emissions de producció pròpia de Ràdio Barcelona. La premsa també va conèixer una remarcable expansió. I no podem oblidar el fet que quasi tota la premsa en castellà publicada a Barcelona pertanyia a l'àrea particular.

c) Respecte a la catalanització lingüística, cal destacar que el sector més desenvolupat (el radiofònic) era servit majoritàriament en català, i que a la premsa la presència de la llengua catalana també s'hi afermava, però més lentament. La diferència entre aquests dos ritmes s'explica pel fet que el català oral era comprès per tota la població, incloent-hi els immigrants —el pes dels quals no era tan fort com avui—, mentre que el català escrit era difícil fins i tot per a molts catalanoparlants, que no l'havien pogut aprendre a l'escola.

d) En tots els mitjans de comunicació la guerra civil tingué una forta incidència, amb efectes negatius i positius. Entre els efectes negatius, esmentem les dificultats i complicacions inherents a tot conflicte bèl·lic, la manca de primeres matèries (per exemple, paper per a la premsa, material per als films o els discos), etc. Entre els efectes positius, l'impuls que reberen la ràdio i el cinema, el renovament de les publicacions il·lustrades, i la catalanització creixent dels mitjans: la premsa barcelonina en català va superar el 40% i la de la resta de Catalunya es va catalanitzar totalment; la ràdio, ja força catalanitzada, es consolidà; el cinema també rebé un important impuls catalanitzador, especialment en documentals i noticiaris.

LA RUPTURA

El desenvolupament dels mitjans de comunicació a Catalunya durant els anys trenta permetia esperar un futur falaguet per a l'àrea comunicacional particular. Malauradament, aquestes esperances foren totalment truncades amb la derrota de la República.

L'afany uniformitzador del règim franquista no s'acontentà tan sols amb l'expulsió del català de tots els mitjans de comunicació —incloent-hi els llibres i les publicacions més minoritàries—, sinó que, a més, durant molts anys, els grans mitjans instal·lats a Barcelona —principalment premsa i ràdio— no pogueren manifestar cap vell·leïtat localista: fins i tot el folklore català era sospitós! Aquesta situació va durar pràcticament fins a la fi de la dècada dels cinquanta.

Per tal de donar una idea aproximada de l'evolució d'aquest període a Catalunya en l'aspecte sociocultural, seguirem l'evolució de la producció de llibres catalans, per la claredat en què queden definides les etapes. En efecte, d'acord amb aquest esquema les etapes són:

a) El desert (1939-1945). Els llibres en català foren perseguits: alguns foren cremats o convertits en pasta; les editorials, les llibreries i les biblioteques foren expoliades. La prohibició de publicar en català només va ser burlada per alguna edició de bibliòfil (amb tirades de cent exemplars, a tot estirar) o bé clandestina.

b) La tolerància (1946-1961). A partir de 1946 algunes editorials són autoritzades a publicar llibres en català. Durant aquesta etapa, la producció de llibres va creixent, però molt lentament. Cap al final de l'etapa es produeixen canvis socioculturals importants: el 1959 apareix *Serra d'Or*, la primera revista autoritzada després de la guerra, i el 1960 es dona a conèixer la Nova Cançó, el primer fenomen de massa català que connectarà amb la joventut. Tornant a l'edició, cal assenyalar que la producció de llibres en català no supera, ni en els millors moments de l'etapa, 1,1% de la producció espanyola, mentre que als anys trenta havia arribat a un 10%.

c) La recuperació i les seves crisis (1962-1975). Amb l'autorització per a traduir obres estrangeres al català cessa l'última restricció burocràtica que discriminava el llibre en català respecte al llibre en castellà. L'any 1966 es publica la Llei de Premsa: després d'una certa eufòria la «liberalització» de Fraga queda en un *bluff*. Mentrestant, la producció editorial en català toca sostre, i les crisis se succeixen dels anys 1968 a 1972. Els diaris parlen de «crisi de la cultura catalana», sovint passant per alt que en el fons el qui hi ha és una crisi política derivada de la derrota de 1939. Perquè ¿com pot mantenir-se en expansió un sector com el dels llibres, si al mateix temps el català no s'ensenyava a les escoles, no té entrada als mitjans de comunicació i no és permès a la vida pública? Tanmateix, al final de l'etapa el percentatge de la producció editorial en català respecte a la producció global espanyola arriba a un 3,3%, les traduccions baixen però no s'aturen, els llibres per a infants i joves augmenten, les col·leccions populars s'afiancen...

SITUACIÓ ACTUAL

Malgrat les seves insuficiències, la democràcia ha significat per a Catalunya l'obertura d'un nou procés autonòmic que ha tingut incidència en els mitjans de comunicació propis. És ben il·lustratiu, en aquest sentit, que el primer diari en català i la primera emissora radiofònica d'àmbit territorial en aquesta llengua es creessin justament l'any 1976, mesos després de la mort del dictador.

A continuació passarem revista a l'estat en què es troben els diferents mitjans.

LA PREMSA

Actualment, només es publiquen dos diaris en català (*Avui* de Barcelona i *Punt Diari* de Girona), encara que la majoria de periòdics que es publiquen a les

comarques són bilingües. Cal assenyalar, també, el cas del *Diario de Barcelona*, de tendència esquerrana, amb un terç aproximat de notícies i articles redactats en català. També publiquen articles en català *El Correo Catalán* i *La Hoja del Lunes*. Els grans rotatius *La Vanguardia*, *El Periódico* i *El Noticiero Universal*— utilitzen exclusivament el castellà, amb algunes excepcions esporàdiques, encara que pel seu contingut i per la seva difusió cal considerar-los com a òrgans d'àmbit català.

Tenint en compte la difusió de la premsa barcelonina d'informació general, el tiratge del diari *Avui* és inferior a l'11% dels exemplars que en conjunt s'editen en aquesta capital. Si considerem tots els diaris que publiquen alguna cosa en català —precisament els de menor tiratge—, aquest percentatge s'incrementaria a un 23%. Comparant aquests percentatges amb els dels anys 30, ens adonarem de les insuficiències de la premsa en català⁷.

Fórem injustos, però, de no reconèixer que durant l'últim quinquenni, en conjunt, s'ha avançat en la catalanització dels diaris —sobretot en els continguts, però també en la llengua, com ho demostra la presència creixent del català en publicacions la capçalera de les quals es manté en castellà— en relació amb la imatge que oferien fins el 1975. Al mateix temps, però, cal observar que, en aquesta etapa, cap diari no s'ha atrevit a fer el canvi que l'any 1922 va fer *La Publicidad*, quan es transformà d'òrgan periodístic d'expressió castellana en un diari plenament català: els empresaris han preferit arruïnar-se, i fins i tot suprimir algun diari, abans que transformar-lo. És cert que les condicions actuals són ben diferents de les de 1922: la crisi de la premsa, els costos addicionals de l'edició en català, l'existència d'un sector important de la població que té dificultats amb el català escrit, etc., són factors que entrebanquen la catalanització periodística. Sense una intervenció pública en el sector periodístic, doncs, no sembla possible que es pugui portar a terme la normalització lingüística de la premsa⁸.

LA TELEVISIÓ

Aquest mitjà no existia abans de la guerra i, per tant, no és possible de fer comparances. Després de la seva entrada en funcionament a Catalunya (1959), la televisió s'ha desenvolupat de tal manera que ha passat a ser, aquí com a tot arreu, el primer i principal dels Mass Media. La televisió —seguidà de lluny per la ràdio— nodreix gairebé tota sola l'àrea comunicacional general.

Durant una primera etapa, hi hagué una manifesta rivalitat entre els estudis de Madrid i de Barcelona, però a partir de 1964, amb la inauguració dels estudis

⁷ Aquests percentatges s'han elaborat a partir de les xifres que dona Josep Gifreu, *La difusió de la premsa diària i setmanal a Catalunya (Anàlisi, núm. 1, juny 1980)*, p. 31. Hem reduït, però, alguns tiratges, que actualment no responen ja a la realitat.

⁸ Gifreu, *art. cit.*, p. 57, sembla coincidir, *sensu contrario*, amb aquesta opinió.

34 de Prado del Rey, la centralització és pràcticament absoluta. Curiosament, però, fou aquest mateix any en què es va transmetre el primer programa en català per al circuit de Catalunya i Balears.

Les etapes principals de la televisió en català foren:

- a) de 1964 a 1967: un programa mensual de teatre català (1 hora al mes);
- b) de 1967 a 1973: dos programes (2 hores al mes);
- c) de 1973 a 1974: cada dimarts, un programa (4 hores al mes);
- d) de 1974 a 1975: cada dia laborable, un programa (25 hores al mes, amb repeticions a UHF).

A partir de 1976 s'incrementen els programes en català, així com les repeticions per U.H.F.: els programes s'emeten de dilluns a dissabte, però les hores són desavinents (13.30, 14.00, 17.15 a la primera cadena; 15.00, 15.30 a la segona). L'any 1977 s'emeten 12 hores i mitja setmanals, sense comptar-hi les repeticions, és a dir unes 50 hores al mes. En l'actualitat són 18 les hores setmanals i més de 70 al mes⁹.

LA RADIODIFUSIÓ

Fins fa ben pocs anys la ràdio era fortament controlada pels poders públics: només cal pensar en la prohibició que tenien les emissores privades d'emetre noticiaris i l'obligació de connectar amb Ràdio Nacional. El català entrà tímida-ment a la radiodifusió a finals dels 50, però només en emissores comarcals: Ràdio Taradell i Ràdio Girona foren les primeres que radiaren algun programa en català. Durant els anys seixanta i principi dels setanta la majoria d'emissores tenien un o més programes en català, generalment folklòrics. En aquest mitjà, com en els altres, la situació quant a la presència de la llengua catalana no començà a canviar fins el 1976.

L'any 1977 funcionaven a Catalunya 28 emissores, de les quals 7 només emetien en F.M., 2 només en ona mitjana i 19 en ambdues freqüències¹⁰. Des d'aleshores, el nombre d'emissores en F.M. —generalment municipals— s'ha incrementat¹¹.

Aquest mitjà durant els últims cinc anys ha experimentat una forta expansió a Catalunya i la seva audiència ha augmentat gràcies a la llibertat d'emetre repor-

⁹ Congrés de Cultura Catalana, *Resolucions*, vol. 3 (Barcelona, 1978), pp. 311-313; Josep M. Baget Herms, *Evolució històrica de la televisió a Espanya i a Catalunya*, dins M. Parés et alii, *La televisió a la Catalunya autònoma* (Barcelona: Edicions 62, 1981), pp. 85-93.

¹⁰ Congrés de Cultura Catalana, *op. cit.* n.9, pp. 344-345.

¹¹ Des de 1979 s'han creat a Catalunya 28 emissores municipals, segons informacions de premsa (*Els ajuntaments volen la ràdio, legalitzada o no*, *Avui*, 9-IX-1981).

tatges en directe, noticiaris, comentaris polítics, etc. També s'ha notat una forta tendència a la catalanització, més en els continguts dels programes que en l'ús del català. De tota manera, en aquest ordre, cal apuntar l'entrada en funcionament de Ràdio quatre (desembre 1976), que només transmet en català, i l'ús exclusiu o predominant que fan d'aquesta llengua la majoria d'emissores comarcals. En contrast amb això, algunes de les emissores més importants de Barcelona —com Radio Nacional de España, Radio Peninsular o Radio España—, així com algunes de comarcals, semblen resistir-se a la tendència general a la catalanització (i no sols en l'aspecte lingüístic).

EL CINEMA

Mentre que abans de 1939 Barcelona fou un important centre cinematogràfic (producció, doblatge, distribució), en l'actualitat la capital indiscutible del cinema espanyol o consumir a Espanya és Madrid.

Quant al cinema comercial parlat en català, no fou autoritzat fins el 1965. Gràcies a aquesta autorització es van poder veure films anteriors —com *Judas, La ferida lluminosa* o *Verd madur*— que només s'havien exhibit en versió castellana. Les pel·lícules catalanes amb més èxit de públic foren *Maria Rosa* (1965), *En Baldiri de la Costa* (1968), *Laia* (1969) i alguna altra¹².

En aquests últims anys s'ha produït un increment del cinema en català, amb produccions de remarcable èxit popular com *La ciutat cremada*, *Companys* o *El vicari d'Olot*. També s'han fet alguns doblatges importants com *La muntanya dels invents*, *La flauta dels barrufets*, *L'home elefant*, *La guineu de Bambury*, etc., generalment dins el cinema per a infants, i s'han produït nombrosos curts. Cal assenyalar, especialment, els documentals i noticiaris de l'Institut Català de Cinema.

ELS DISCOS I LES CASSETTES

Dins el desenvolupament general de la indústria discogràfica, cal assenyalar que la producció de discos catalans ha estat molt oscil·lant. Amb l'eufòria inicial de la Nova Cançó s'editaren molts discos en català (més de cent unitats durant la temporada 1966-67), bé que la qualitat no sempre era visible.

En canvi, el *boom* de les *cassettes*, s'ha beneficiat dels canvis polítics esdevinguts els últims anys. Tot i que no tenim dades fiables sobre la difusió de *cassettes*, s'observa una presència creixent d'aquests productes en català al mercat.

Recordem, finalment, que el premi al disc més venut ha estat concedit en-

¹² Congrés de Cultura Catalana, *op. cit.* n. 5, pp. 270-271 i 285-296.

CONCLUSIONS

Després d'haver-nos referit als diferents mitjans de comunicació, passem ara a formular algunes conclusions:

a) En l'actualitat queda més marcada que no pas als anys 30 la separació entre l'àrea comunicacional general (de tot Espanya) i la particular (de Catalunya). Durant la Dictadura franquista l'àrea general esdevingué bastant homogènia i serví bàsicament els interessos de l'oligarquia defensant una política centralista molt agressiva i amb un fort component ideològic espanyolista; l'àrea particular —quan començà a manifestar-se— era més heterogènia i desigual, de caràcter minoritari i amb continguts més o menys veladament catalanistes. Malgrat que les diferències entre les dues àrees han continuat accentuant-se, cal assenyalar que l'espanyolisme de la primera ha perdut agressivitat, en general, mentre que el catalanisme de la segona és més manifest.

b) Un sol mitjà cobreix pràcticament tota l'àrea comunicacional general, però és tan poderós que pot prescindir del suport dels altres Mass Media. Estem parlant, òbviament, de la televisió, la qual ha aconseguit, sobretot amb la seva primera cadena, el vell somni del centralisme espanyol i allò que no havia pogut fer cap altre mitjà (ni tan sols l'escola): una descarada manipulació ideològica, un fort control social, una major uniformització, acostant les formes de vida urbanes a les rurals, fent arribar diàriament el castellà i la cultura de masses a tots els racons de Catalunya. La ràdio ha acomplert també aquestes funcions, però en menor grau, i en aquests moments són poques les emissores catalanes que participen de forma exclusiva o prevalent on l'àrea comunicacional general, bé que entre aquestes es troben algunes de les de major audiència.

c) L'àrea comunicacional particular continua tenint, com als anys 30, un desenvolupament molt desigual, segons cada mitjà. Així, pel que fa a la premsa, es pot afirmar que els diaris que es consumeixen a Catalunya són majoritàriament els que es produeixen aquí —i el fet que es difonguin poc fora de l'àmbit català permet un reforçament del seu particularisme—, mentre que la premsa de Madrid i d'altres llocs d'Espanya té una incidència molt menor¹³. En canvi, la televisió i algunes de les principals emissores de ràdio participen molt poc en l'àrea comunicacional particular.

d) Diferentment del que succeí als anys trenta, la llengua catalana no és àmpliament usada en l'àrea comunicacional particular. El cas més colpidor és el de la

¹³ Gifreu, *art. cit.*, p. 33.

premsa, la qual, malgrat el seu caràcter particularista, continua expressant-se majoritàriament en castellà: els diaris en llengua catalana ocupen un lloc insignificant tant en el nombre de capçaleres com en la difusió (compareu l'11% escàs que ocupa el diari *Avui* dins la premsa barcelonina amb el 40% d'abans de la guerra). La situació d'estancament de la premsa en l'ordre lingüístic contrasta moltíssim amb el dinamisme de la ràdio, on és perceptible una presència creixent del català.

L'escassa incidència de la llengua catalana en els Mass Media resulta més sorprenent si considerem els importants canvis polítics que s'han operat al país i el pes creixent que té aquesta llengua a la vida pública, a l'administració autonòmica i local, a les escoles, a la universitat, etc. Potser l'únic sector del camp comunicacional en què s'han notat aquests canvis és, com hem dit, el del llibre: de 590 títols publicats en català l'any 1975 s'ha passat a 1722 l'any 1980, i aquest creixement ha anat acompanyat de l'espectacular augment d'alguns tiratges.

CONSIDERACIONS FINALS

De tot el que hem exposat fins aquí, es poden extreure unes consideracions finals que comporten unes línies d'actuació:

1) Potenciació de l'àrea comunicacional particular.

No es tracta, naturalment, de fomentar l'etnocentrisme per aïllar Catalunya de la resta d'Espanya i del món. Ans al contrari: es tracta d'explotar a fons les pròpies possibilitats en el camp comunicacional, cobrir les insuficiències actuals i permetre el desenvolupament cultural dels Mass Media, com a única via a través de la qual Catalunya es pot manifestar plenament solidària amb la resta d'Espanya i fer sentir la seva veu al món.

L'objectiu més urgent, en aquest ordre, és la creació d'una televisió pròpia, que cobreixi les demandes comunicacionals de la societat catalana. No hi ha cap altre mitjà de comunicació en què es produeixi un desfasament tan escandalós entre les necessitats socials i culturals catalanes i el que de fet ofereix el mitjà. En termes estrictament comunicacionals, aquest desfasament ja no es dona, amb una tal magnitud, a la ràdio i encara menys a la premsa, la qual cosa no significa que aquests mitjans no necessitin també mesures decidides de potenciació.

2) Catalanització dels mitjans de comunicació.

Hem dit més amunt que hi ha hagut un procés de catalanització de l'àrea comunicacional particular, amb independència de la llengua utilitzada. Però és també necessària la catalanització lingüística fins a aconseguir que el català ocupi el lloc que li correspon com a «llengua pròpia de Catalunya», segons proclama l'Estatut.

Aquest procés s'hauria de portar a tres nivells: *a) polític*, amb una política lingüística democràtica que es planteja seriosament la normalització del català en els mitjans de comunicació i que al mateix temps respecti les necessitats de les altres expressions lingüístiques; *b) sociocultural*, amb una sensibilització de l'opinió pública, a través de les institucions, l'administració, l'escola, etc., perquè assumeixi responsablement aquestes necessitats; *c) econòmic*, adoptant mesures que tinguin en compte el dèficit comunicacional que s'arrossega des de l'època de la Dictadura, així com les necessitats específiques que té el català com a llengua d'àmbit restringit.

3) Descolonització cultural.

La lluita contra el que podem anomenar la «colonització cultural» es presenta en un doble front: el de la «cultura uniformista» (manipulació cultural heretada del franquisme, que encara té vigència en alguns mitjans) i el de la «cultura transnacional» (la típica cultura de masses, que té el seu principal centre productor en la indústria cultural ianqui).

En aquest ordre, és necessària una política cultural inequívocament democràtica, de nou encuny, que es proposi canvis profunds en l'*educació* (amb una revisió del sistema educatiu, de les idees pedagògiques, de les relacions entre cultura i societat, etc.); en les *institucions* de la comunicació social, que han de ser lliures i responsables (control democràtic dels mitjans de comunicació, control de la publicitat, salvaguarda de la llibertat d'expressió, ajut a la premsa, foment del llibre d'interès cultural etc.), i en altres aspectes de l'*organització social*, que actualment fan possible la colonització cultural.

4) Cap a una cultura nacional popular.

Una política cultural de signe democràtic, no es pot limitar als objectius assenyalats, sinó que s'ha de plantejar una alternativa cultural vàlida. No és tracta, però, de definir un model de cultura catalana amb esquemes exclusivistes o superats. És possible, per exemple, que dintre d'uns anys hagin desaparegut de la cultura catalana certs trets que s'han fet anacrònics i que, en canvi, s'hagin assimilat altres trets de l'anomenada «cultura de masses» que avui no estem en condicions de valorar adequadament. En qualsevol cas, la cultura catalana del futur només tindrà sentit com a tal si és *nacional* (és a dir, comunitària i sorgida com a conseqüència d'un projecte polític que interessi solidàriament la immensa majoria del poble català, sigui quin sigui el seu origen) i *popular* (és a dir, democràtica i culturalment oberta)¹⁴.

¹⁴ En l'enfocament del present treball, especialment a les consideracions finals, m'ha estat molt útil l'obra de Raymond Williams, *Communications* (Harmondsworth: Penguin Books, 1968).